

6. Inglehart R. Globalization and Postmodern Values / R. Inglehart // The Washington Quarterly. – 2000. – № 23(1). – P. 215–228.

7. Lewicka M. Dwusieczkowy model aktywności społecznej: Kapitał społeczny czy kulturowy? / M. Lewicka // Różne oblicza altruizmu / red. D. Rutkowska, A. Szuster. – Warszawa : wyd. naukowe Scholar. – 2008. – S. 245–275.

8. Pająk-Patkowska B. Psychologiczne uwarunkowania aktywności politycznej kobiet / B. Pająk-Patkowska // Przegląd Politologiczny. – Poznań : WNPID UAM. – 2011. – № 2. – S. 91–100.

1. Modernization of Ukraine – our strategic choice / President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine of 07.04.2011. – K., 2011. – P. 6.

2. Gapon N. P. Gender in humanitarian discourse: philosophical and psychological analysis / N. H. Gapon. – Lviv : Litopys, 2002. – 309 p.

3. Kiyashko L. Psychological problems of political activism of Ukrainian Youth / L. O. Kiyashko // Scientific Studies of Social and Political Psychology: Sat. sciences works of the Institute of Social and Political Pedagogical Sciences of Ukraine. – K., 2009. – Vol. 23 (26). – P. 252–261.

4. Czolij S. M. Model of motivational factors of youth' social activity / S. M. Czolij // Problems of political psychology and its role in the formation of a citizen of the Ukrainian state: Sat. sciences works. – K. Millennium, 2010. – Vol. 10. – P. 177–189.

5. Domaradzka A. Liderki polskich organizacji kobiecych – próba typologii / A. Domaradzka // Kobiety-Feminizm-Demokracja / red. B. Budrowskiej. – Warszawa : IFIS Pan, 2009. – S. 203–219.

6. Inglehart R. Globalization and Postmodern Values / R. Inglehart // The Washington Quarterly. – 2000. – № 23(1). – P. 215–228.

7. Lewicka M. Dwusieczkowy model aktywności społecznej: Kapitał społeczny czy kulturowy? / M. Lewicka // Różne oblicza altruizmu / red. D. Rutkowska, A. Szuster. – Warszawa : wyd. naukowe Scholar. – 2008. – S. 245–275.

8. Pająk-Patkowska B. Psychologiczne uwarunkowania aktywności politycznej kobiet / B. Pająk-Patkowska // Przegląd Politologiczny. – Poznań : WNPID UAM. – 2011. – № 2. – S. 91–100.

Надійшла до редколегії 19.11.14

Н. Устинова, асп.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов

ВЫЯСНЕНИЕ СВЯЗЕЙ УЧАСТИЯ ЖЕНЩИН В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕНСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ С ДЕМОГРАФИЧЕСКИМИ, СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИМИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИМИ ФАКТОРАМИ

В статье представлено психологическую модель исследования вовлеченности женщин в деятельность женских общественных объединений, которая включает демографические детерминанты, детерминанты социального поведения и психологические детерминанты. Эмпирически выяснено, что среди демографических детерминант участия женщин в женских общественных объединениях доминирует наличие высшего образования. Ведущими социально-психологическими детерминантами выступают стремление женщины разнообразить свою жизнь и контролировать ход событий в обществе. Среди психологических детерминант на общественное участие женщин влияют мотивационные (неудовлетворенные потребности в самовыражении, ориентация на общественные ценности и общественно полезную деятельность, достижение успеха, доминирование мотивов развития и творческой активности) и личностные (открытость новым знаниям и опыту) детерминанты.

Ключевые слова: женские общественные объединения, общественная активность, детерминанты общественной активности женщин.

N. Ustinova, post-graduate

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

FIGURING RELATIONS OF WOMEN'S PARTICIPATION IN ACTIVITIES OF WOMEN'S ASSOCIATIONS WITH DEMOGRAPHIC, SOCIO-PSYCHOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS

A psychological investigation model of women's involvement in activities of feminine non-government organizations is given in this article. The model includes demographic determinants, social behaviour determinants and psychological determinants as well. It is empirically clarified that higher education is a dominant among demographic determinants of women's involvement in feminine non-government organizations. And women's aspiration to diversify their life and to control trend of events in society is a leading social-psychological determinant. Furthermore, motivation determinants (unsatisfied self-expression needs, orientation on social values and pro-bono activities, success achievement, development and creative activity motives domination) as well as personal determinants (openness for a new knowledge and experience) are the main psychological determinants of women's involvement in public life.

Keywords: feminine non-government organizations, public activity, determinants of women's public activity.

УДК 378.013.42 (043.3)

С. Фурдуй, канд. пед. наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Ізмаїл

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Соціалізація обдарованих студентів визначена як процес, за допомогою якого індивідом засвоюється соціальний досвід його соціального оточення таким чином, що через формування власного "Я" проявляється унікальність даного індивіда як особистості. Провідною ознакою соціалізації студентства виділено поняття "соціалізованість обдарованих студентів" – така інтеграційна характеристика особистості молодої людини, що включає сукупність набутих знань, умінь, установок, професійних і особистісних якостей, достатніх для повноцінного виконання провідних соціальних ролей, подальшого розвитку здібностей і обдарованості особистості, її успішної творчої самореалізації.

Ключові поняття: обдарованість, соціалізація, соціалізація обдарованого студента, соціалізованість, соціальна зрілість студента.

Актуальна проблема значною мірою стимулює зацікавленість питаннями обдарованості на рівні науки і практики, що сприяє пошуку шляхів ефективного навчання, виховання і розвитку обдарованої молоді, стимулювання творчої праці фахівців, захисту таланту. Разом з тим здійснення соціально-політичних та соціально-економічних реформ в умовах сучасної суверенної України потребує не лише обґрунтування теоретичних основ підготовки спеціалістів з високорозвиненими професійними здібностями, котрі здатні творчо мислити та екстраполювати новітні ідеї на сьогодення і майбутнє, а й зумовлює необхідність пошуку практичних шляхів організації успішної соціалізації обдарованої молоді, в тому числі й студентської, створення відповідних умов

для її самоактуалізації, формування соціальної зрілості та компетентності.

Дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених (О. Кульчицька, Н. Лейтес, А. Матюшкін, С. Рубінштейн, Б. Теплов, О. Чаплигін та ін.) свідчать, що проблема обдарованості є пріоритетною у дослідженнях психології обдарованої особистості, оскільки обдарованість та розвиток творчих здібностей людини виступають умовою перетворення, оновлення і гармонійного розвитку суспільства.

Питання діагностики творчих здібностей втілено у дослідженнях таких науковців, як Н. Грищенко, В. Моляко, А. Савенков, С. Текс, Л. Колберг та ін. Структуру обдарованості та особистісні особливості обдарованих індивідів розглянуто науковцями, а саме:

О. Бобир, Дж. Гілфордом, Ю. Гільбухом, О. Зазимко, О. Музикою, Дж. Рензуллі, В. Тесленко, В. Чудновським, С. Шандруком, В. Юркевичем тощо.

Теоретичні засади педагогічних підходів до соціалізації молоді склали праці О. Безпалько, В. Гурова, У. Ешбі, А. Капської, І. Кона, Н. Лавриченко, М. Лукашевича, К. Маклафліна, А. Макаренка, С. Марценюка, А. Мудрика, Д. Пащенко, С. Савченко, М. Соловей, В. Сухомлинського, С. Харченка та ін.

Слід зазначити, що інтерес до виховання молоді, у т. ч. студентської, та молодіжних проблем в цілому у вітчизняній науці має стійкий характер. Цій темі присвячено ряд дисертаційних досліджень (Ж. Баб'як, Р. Вайнола, А. Волович, В. Долженко, Ю. Загородній, І. Зверева, О. Карпенко, Л. Кобильнік, О. Кузьменко, Г. Овчаренко, О. Севаст'янова, С. Шашенко та багатьох інших). Дослідники зробили вагомий внесок у розроблення таких важливих аспектів соціалізації, як формування і соціальне становлення особистості, її самоактуалізація, підготовка молодшої людини до сімейного життя, організація вільного часу, профілактика можливих проявів асоціального поведінки, робота з обдарованими дітьми та молоддю.

Втім багатоаспектне питання соціалізації молодшої людини ще недостатньо розкрито, тому в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці вищої школи подала проблема соціально-педагогічної підтримки обдарованого студента. Завдання щодо розвитку обдарованих особистостей задекларовані в ряді законодавчих актів, у яких наголошується на тому, що успішна соціалізація обдарованої молоді можлива за умов переорієнтації змісту та форм організації навчально-виховної роботи на творчий підхід. Вказане положення актуалізує проблему дослідження закономірностей і механізмів соціалізації обдарованих студентів та вивчення особливостей педагогічної взаємодії у вищому навчальному закладі. При цьому особливу увагу необхідно звернути на соціалізацію обдарованих студентів – майбутніх соціальних педагогів. Залучення їх до професійної соціально-педагогічної діяльності передбачає реалізацію ними важливого завдання соціальної педагогіки – соціалізації підростаючої особистості. Водночас організація ефективного соціалізуючого процесу фахівцями можлива лише тоді, коли самі обдаровані студенти успішно вирішували завдання соціалізації, що були актуальні на етапі їх соціального становлення в умовах вищого навчального закладу, розкрили свій творчий потенціал, розвинули здібності та реалізували інтереси.

Аналізуючи наукові дослідження, ми прийшли до висновку, що *соціалізація* – це складний педагогічний процес, який потребує створення різноманітних педагогічних умов, використання форм, засобів і методів індивідуальної роботи з урахуванням впливів різних факторів і обставин оточуючого макро- і мікросередовища, динаміки психічного, фізичного та морального розвитку молодшої людини. Зміст соціального досвіду студента, а також рівень його соціалізації, визначаються суспільним буттям, соціальним середовищем, системою соціальних зв'язків, в якій розвивається і формується особистість.

Безпосередньою теоретичною передумовою порівняльно-педагогічних досліджень феномену обдарованості викликала зацікавленість вчених і стала предметом вивчення, аналізу, діагностики з боку різних галузей наукових знань.

У сучасній науковій літературі наявні різні визначення поняття "*обдарованість*". Наведемо окремі з них для порівняння і подальших коментарів: 1) своєрідне сполучення здібностей, що забезпечує успішність виконання певного виду діяльності. Спільний прояв здібностей, що

представляють певну структуру, дозволяє компенсувати брак одних особливостей за рахунок переважного розвитку інших; 2) загальні здібності або загальні характеристики здібностей, що спричиняють широту можливостей людини, рівень і своєрідність її діяльності; 3) розумовий потенціал або інтелект; цілісна індивідуальна характеристика пізнавальних можливостей і здатностей до навчання; 4) характеристика ступеня виразності й своєрідності природних передумов здібностей; 5) талановитість, наявність внутрішніх зусиль для видатних досягнень у діяльності [5, 6, 7, 9]. Багатозначність терміну вказує на багатоаспектність проблеми цілісного підходу до сфери здібностей. Обдарованість як найзагальніша характеристика сфери здібностей вимагає комплексного вивчення – психофізіологічного, соціально-психологічного й соціально-педагогічного.

Пошук відповіді на питання про своєрідність критеріальних підходів до феномену обдарованої студентської молоді в сучасній вищому навчальному закладі привів нас до того, що більшість запропонованих сучасною наукою концепцій, як то психоаналітична теорія, когнітивна теорія, теорія научіння, біхевіористична теорія, концепція діяльнісного підходу не дають чіткого уявлення про перебіг соціалізаційного процесу обдарованого студента. А він, як відомо, у молодих талантів проходить зовсім інакше, ніж у звичайного студента.

Деталізація окремих складових феномену соціалізації дозволила виділити три складові процесу ефективної соціалізації студентів. *Перша* – засвоєння соціального досвіду; *друга* – зосередження уваги на супідрядність та підпорядкованість йому всіх інших діяльностей; *третья* – освоєння особистістю в ході реалізації діяльності нових ролей і осмислення їхньої значимості та досягнення соціальної зрілості студента.

Соціалізація студентів – це складний поетапний психолого-педагогічний процес, який потребує створення різних педагогічних та психолого-педагогічних умов, використання нетрадиційних форм, засобів і методів індивідуальної роботи з урахуванням впливів різних факторів і обставин оточуючого макро- і мікросередовища, динаміки психічного, фізичного та морального розвитку молодшої людини. Зміст соціального досвіду студента, а також рівень його соціалізації, визначаються суспільним буттям, соціальним середовищем, системою соціальних зв'язків, в якій розвивається і формується особистість. У *найширшому плані* джерелом соціалізації індивіда є вся сфера суспільних відносин, в яких він удосконалюється як особистість. У *вузькому плані* джерелом соціалізації виступає мікросередовище, безпосереднє оточення індивіда. Це може бути сім'я, студентський колектив, ровесники, самодіяльні об'єднання.

Однак у межах дослідження ми звертаємо увагу не лише на соціалізуючий процес загалом, а саме на забезпечення ефективної соціалізації обдарованих студентів. Вікові та психологічні особливості даної категорії обдарованих студентів пов'язані з тим, що в цей період практично завершується професійне самовизначення, складаються професійні переваги, відбувається формування соціальної зрілості студента [3, с. 72-76] (особистісної та професійної) під час ефективної соціалізованості. Всі ці новоутворення пов'язані з різними видами діяльності, в які включається обдарована молода людина. Цей момент досить важливий для нашого дослідження, оскільки ще Б. Теплов наголошував: "обдарованість – це якісно своєрідне сполучення здібностей, від яких залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні тієї або іншої діяльності" [9, с. 20]. При цьому вчений підкреслював, що не можна говорити про обдарованість взагалі, а можна говорити про обдарованість до якої-небудь діяльності.

Оскільки ми розглядаємо не просто обдарованих молодих людей, а саме обдарованих студентів, майбутніх соціальних педагогів, то слід вказати, що й розвиток їх обдарованості, так само як і успішність їх соціалізації у вищому навчальному закладі значною мірою буде визначатися специфікою видів діяльності, до яких вони включатимуться. Враховуючи означене, ми констатували необхідність конкретизувати об'єкт соціалізуючої роботи – обдарованих студентів – відносно специфіки їх майбутньої професійної діяльності. При цьому свою увагу ми зосередили на обдарованих студентах – майбутніх соціальних педагогах та врахували, що провідним видом діяльності, який сприятиме їх соціалізації під час навчання у вузі, буде соціально-педагогічна діяльність.

Встановлено, що кінцевим результатом соціалізації особистості в конкретний відрізок часу, виступає соціалізованість. *Соціалізованість обдарованого студента* ми розуміємо, як таку інтеграційну характеристику особистості молодшої людини, що включає сукупність набутих знань, умінь, установок, професійних і особистісних якостей, достатніх для повноцінного виконання провідних соціальних ролей, подальшого розвитку здібностей та обдарованостей особистості, її успішної творчої самореалізації у виконанні тієї або іншої діяльності. Спираючись на означене, було окреслено два умовних рівні соціалізації особистості студента – загальний та вузівський, а також розроблено два основні критерії соціалізованості обдарованих студентів: загальна соціалізованість (соціальна ідентичність, соціальна активність, самоактуалізація) та соціальна зрілість (соціальна компетентність і професійно важливі якості обдарованих студентів як майбутніх соціальних педагогів).

Інтенсивність прояву окремих показників означених критеріїв обумовила встановлення рівнів соціалізованості обдарованих студентів – майбутніх соціальних педагогів: *недостатній* – особистість пасивного типу, характеризується діяльністю виконавсько-відтворювального характеру, репродуктивною активністю, відтворенням зразка розумової чи практичної дії; *достатній* – особистість продуктивного типу, характеризується реконструктивною активністю, що передбачає не тільки копіювання, але й вибір способів діяльності, використання здобутих знань, їх перенесення в інші ситуації, певну інтерпретацію, енергійність пізнавальної та соціальної діяльності; *високий* – особистість творчого типу, що відзначається ініціативністю, самостійністю у виборі цілей і постановці проблем, завдань пізнавальної та соціальної діяльності, способів її здійснення, цілеспрямованою потребою оволодіння знаннями, новим соціальним досвідом, оригінальністю й оптимальністю.

Вивчення рівня соціалізованості обдарованих студентів показало, що за визначеними критеріями він не є достатнім: соціальну ідентичність обдарованих студентів можна розглядати як нестійку та ситуативну, 32,8 % обдарованих студентів потребують цілеспрямованого розвитку їх соціальної активності, у 50,2 % – засвідчено домінування продуктивного, а в 31,4 % – недостатнього рівня самоактуалізації. Рівень соціальної компетентності (44,1 %) та сформованості професійно важливих якостей (33,3 %) обдарованих студентів оцінено як недостатній. Це проявляється у низькому рівні оволодіння ними комунікативними вміннями (32,8 %) та навичками оперативної соціальної компетентності (61 %), несформованості необхідних уявлень про різноманітність соціальних ролей і способів взаємодії (44,5 %). Загалом, майже третина досліджуваних – 37,7 % – знаходиться на недостатньому рівні соціалізованості. Це підтвердило необхідність проведення цілеспрямованої, спеціально організованої роботи з такими студентами із об'рун-

туванням адекватних педагогічних умов. На основі узагальнення наявних у соціально-педагогічній теорії і практиці підходів до соціалізації молоді було розроблено модель соціалізації обдарованих студентів у вищому навчальному закладі.

Логіку впровадження моделі забезпечили основні *етапи*: діагностичний, цільовий (окреслення максимально можливого в умовах вищої школи рівня соціалізованості обдарованого студента), прогностувальний (гіпотетичне прогнозування педагогічних умов, що забезпечать успішну соціалізацію обдарованих студентів – майбутніх соціальних педагогів), формувальний (впровадження спрогнозованих педагогічних умов у практику через окремі види діяльності); контрольно-результативний (узагальнення результатів проведеної роботи, виявлення недоліків та позитивних зрушень у цьому процесі, корекція подальшої роботи).

Важливим моментом апробації моделі соціалізації обдарованих студентів у вищому навчальному закладі стало впровадження гіпотетично спрогнозованих *педагогічних умов*: 1) розвиток соціальної активності обдарованих студентів; 2) творчо спрямована професійна підготовка обдарованих студентів; 3) стимулювання особистісного розвитку і саморозвитку обдарованих студентів; 4) цілеспрямована педагогічна підтримка і супровід процесу соціалізації обдарованих студентів; 5) створення сприятливого соціально-педагогічного середовища. При цьому цілеспрямований соціально-педагогічний супровід здійснювався щодо обдарованих студентів – майбутніх соціальних педагогів – експериментальної групи чисельністю 91 особа. Соціалізація 84 обдарованих студентів, що були включені до контрольної групи, відбувалася в умовах традиційної навчально-виховної системи та базувалася на їх власній ініціативності.

Встановлено, що *розвитку соціальної активності обдарованої молоді* сприяє залучення їх до соціально значущої діяльності: 1) робота в органах студентського самоврядування (участь обдарованих студентів у таких загально-університетських заходах як інтелектуальна гра "Що? Де? Коли?" на тему: "Історія університету: минуле та сучасність", випуску щомісячних стінних газет "Равлік" і "Сорока" тощо); 2) волонтерська діяльність (створення волонтерських шкіл, функціонування волонтерського клубу "Промінь доброти", члени якого брали участь в акції милосердя "Добром примножимо добро" для студентів-сиріт університету тощо); 3) соціально-педагогічне проектування (створення та реалізація наукових – "Діти вулиці: шляхи подолання проблем" та ін., соціальних проектів – "Соціально-психологічна реабілітація засобами театрального мистецтва" та ін. у рамках діяльності "Гуртка педагогічної творчості", "Класу майстрів", гуртка "Високопродуктивна наукова зміна"); 4) діяльність у художніх колективах, КВК.

Виявлено, що *творчо спрямована професійна підготовка обдарованих студентів* – майбутніх соціальних педагогів – можлива при: 1) орієнтації викладачів на педагогічно доцільний вибір змісту навчальних дисциплін (апробовано в рамках курсу "Соціальна педагогіка" та відображено у методичних посібниках "Шляхи вдосконалення професійної компетентності соціальних педагогів в роботі з дітьми і молоддю" та "Удосконалення професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів як складової соціалізуючого процесу"); 2) формуванні в обдарованих студентів необхідного операційно-технологічного фонду (ознайомлення з методичними розробками, діагностичними методиками, популярною літературою, вивчення та створення власних наочних засобів тощо); 3) використанні форм і методів активного навчання (діалогічне проблемне на-

вчання, створення інтелектуальних труднощів, дискусії з використанням "мозкового штурму", робота у творчих групах, проектний метод, аукціони ідей тощо); 4) організації творчої самостійної, навчально- та науково-дослідної роботи; 5) творчому наповненні змісту соціально-педагогічної практики (автором розроблено та опубліковано рекомендації "Науково-методичний супровід розвитку творчої особистості майбутнього фахівця у процесі соціально-педагогічної практики", де подано систему індивідуально-дослідницьких і диференційованих завдань, передбачено залучення обдарованих студентів – майбутніх соціальних педагогів – до моделювання соціальних явищ).

Серед оптимальних шляхів *стимулювання особистісного розвитку та саморозвитку обдарованих студентів* – майбутніх соціальних педагогів – визначено: 1) формування умінь соціально-педагогічного спілкування (використано соціалізуючі можливості навчально-виховного процесу занять із прикладної творчості, зокрема спецкурсів "Прикладні методики у соціальній роботі", "Декоративно-прикладне мистецтво"); 2) цілеспрямований розвиток морально-етичних якостей через впровадження авторської програми курсу "Етика соціально-педагогічної діяльності фахівця" (передбачав моделювання обдарованими студентами свого морального іміджу, рольові ігри, диспути ("Соціальна справедливість" та ін.), виконання дослідницьких та наукових проектів ("Милосердя як вияв моральної свідомості особистості" та ін.), написання творів-роздумів за висловами дослідників моралі); 3) організація процесу самовиховання.

До соціально-педагогічних засобів *цілеспрямованої педагогічної підтримки та супроводу процесу соціалізації обдарованих студентів* – майбутніх соціальних педагогів – включено: 1) активізацію роботи куратора академічної групи першокурсників (вивчення особових справ та виділення обдарованих студентів, у яких виникають адаптаційні проблеми, сприяння засвоєнню правил і норм студентського життя, основ здорового способу життя, формування знань, умінь, навичок розпоряджатися вільним часом та організовувати культурно-дозвілєву діяльність, створення атмосфери розкритості, довіри); 2) організацію взаємодії обдарованих студентів зі студентською соціальною службою; 3) консультування і професійне керівництво діяльністю обдарованих студентів.

Створення сприятливого соціально-педагогічного середовища посилювалося за рахунок таких чинників: 1) впливу соціокультурного освітнього середовища вищої школи (корпоративна культура, взаємостосунки з викладачами "на рівні"); 2) організації кураторами знайомства студентів із підрозділами навчального закладу, сприяння створенню в академічній групі органів самоврядування; 3) засвоєння обдарованими студентами різноманітних соціальних ролей в процесі навчально-професійної діяльності (залучення до відносин, пов'язаних із майбутньою соціально-педагогічною професійною діяльністю – відвідування баз практики, спілкування з клієнтами, організація самодіяльних виступів; ділові та рольові ігри; моделювання фрагментів соціально-педагогічних проектів; навчальні конференції, методичні семінари, лекції-діалоги, пошуково-дослідницький підхід до засвоєння знань, умінь і навичок тощо).

Проведене на контрольно-результативному етапі оцінювання рівня загальної соціалізованості обдарованих студентів показало, що значущі його статистичні зміни (за критерієм Фішера) відбулися в експериментальній групі. Про це свідчить відсоток осіб експериментальної групи, що досягли високого рівня загальної соціалізованості – 40,6 %, а також значне зниження (від 38,9 % до 10 %) кількості студентів, що демонструють її

недостатній рівень. Що ж до обдарованих студентів контрольної групи, то як за окремими показниками, так і за узагальненим критерієм тут простежується незначне зростання кількості осіб з високим рівнем загальної соціалізованості – з 20 % до 22,7 %.

Загалом, оцінка динаміки рівня соціалізованості обдарованих студентів експериментальної та контрольної груп довела наявності більш значущих статистичних показників у експериментальній групі, а саме: переважання в ній осіб, що досягли достатнього (50,1 %) та високого (39,3 %) рівнів. Наявність недостатнього рівня в окремих студентів пояснюється, з одного боку, тим, що у багатьох з них (3-4 курс) є ще два роки, за які вони, при дотриманні визначених педагогічних умов, зможуть підвищити свій рівень соціалізованості. З іншого боку, це може також свідчити і про те, що це студенти, котрі свої здібності, свій потенціал переоцінюють, а тому не є обдарованими. Таким чином, вважаємо, що отримані результати підтверджують ефективність використання у вищому навчальному закладі запропонованої моделі соціалізації обдарованих студентів та відповідних їй педагогічних умов.

Враховуючи отримані результати, *перспективними* бачимо наступні напрямки дослідження: розробка адекватної системи виявлення обдарованих студентів на першому році їх навчання у вищому навчальному закладі (створення "банку" обдарованої молоді та відповідних психологічних діагностичних центрів); окреслення напрямків роботи з викладачами вищих навчальних закладів щодо підвищення їх готовності до роботи з обдарованою особистістю (стимулювання розробки диференційованих завдань з кожного предмету; ведення кожним викладачем "професійного портфеля", в якому будуть зафіксовані його наукові досягнення, у т. ч. і в роботі з обдарованими студентами тощо); забезпечення інтегративного підходу до навчання і виховання обдарованих особистостей (надання можливості навчатися за індивідуальним графіком; введення різних форм заохочення студентів тощо); визначення умов, які б сприяли спрямованості виховної роботи вищого навчального закладу на формування в обдарованих студентів сучасного світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
2. Гнатко М. М. Структура обдарованості та засадні принципи роботи з обдарованими дітьми / М. М. Гнатко // Обдарована дитина. – 1998. – № 4. – С. 4-5.
3. Каменева Е. Г. Развитие социальной зрелости студентов в педагогическом вузе [Электронный ресурс] / Е. Г. Каменева // Вестник ОГУ: Гуманитарные науки. – 2004. – № 9. – С. 72-76. Режим доступа : <http://www.osu.ru/doc/1026/author/1606/lang/0>.
4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: Європейські абрисы / Н. М. Лавриченко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
5. Новейший психологический словарь / В. Б. Шапарь, В. Е. Россоха, О. В. Шапарь; Под общей ред. В. Б. Шапаря. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2007. – 876 с.
6. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н. С. Лейтеса. – М. : Academia, 2000. – 336 с.
7. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : Навч. посібник / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
8. Словарь по социальной педагогике : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 363 с.
9. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий / Б. М. Теплов. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – С. 9-347.
10. Vygotsky L. S. Educational Psychology / L. S. Vygotsky. – М. : Pedagogica, 1991. – 480 p.
11. Gnatko M. Structure of talent and fundamental principles of working with gifted children / M. M. Gnatko // Obdarovana dytna. – 1998. – № 4. – P. 4-5.
12. Kamenev E. G. Development of social maturity of students in pedagogical high school [Electronic resource] / E. G. Kamenev // Vestnik

OSU: Humanitarian sciences. – 2004. – № 9. – P. 72-76. Mode of access : <http://www.osu.ru/doc/1026/author/1606/lang/0>.

4. Lavrychenko N. M. Pedagogy of socialization: European outline / N. M. Lavrychenko. – K.: VIRA Insight, 2000. – 444 p.

5. Newest psychological dictionary / V. B. Shapar, V. E. Rossokha, O. V. Shapar; Under the general editorship by V. B. Shaparev. – Rostov-on-Don: Phoenix, 2007. – 876 p.

6. Psychology of gifted children and adolescents / Ed. by N. S. Leites. – Moscow: Academia, 2000. – 336 p.

7. Rybalka V. Psychology of the creative person: Teach. manual / V. Rybalka. – K.: IZMN, 1996. – 236 p.

8. Dictionary of social pedagogy: student's textbook / L. V. Mardakhaev. – Moscow: Publishing Center "Academy", 2002. – 363 p.

9. Teplov B. M. Problems of individual differences / B. M. Teplov. – Moscow: APN RSFSR, 1961. – P. 9-347.

Надійшла до редколегії 12.12.13

С. Фурдуй, канд. психол. наук

Измаильский государственный гуманитарный университет, Измаил

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЦЕССУ СОЦИАЛИЗАЦИИ ОДАРЕННЫХ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Социализация одаренных студентов определена как процесс, посредством которого индивидом усваивается социальный опыт его социального окружения таким образом, что через формирование собственного "Я" проявляется уникальность данного индивида как личности. Ведущим признаком социализации студенчества выделено понятие "социализованность одаренных студентов" – такая интеграционная характеристика личности молодого человека, что включает совокупность приобретенных знаний, умений, установок, профессиональных и личностных качеств, достаточных для полноценного выполнения ведущих социальных ролей, последующего развития способностей и одаренности личности, ее успешной творческой самореализации.

Ключевые понятия: одаренность, социализация, социализация одаренного студента, социализованность, социальная зрелость студента.

S. Furdui, Ph. D.

Izmail State University for the Humanities, Izmail

PSYCHO-PEDAGOGICAL APPROACHES TO THE SOCIALIZATION PROCESS OF THE GIFTED STUDENTS IN HIGH SCHOOL

Socialization of gifted students defined as the process by which individuals absorbed the social experience of its social environments o that through the formation of his own "I" shows the uniqueness of the individual as an individual. The leading feature of the socialization of students allocated to the concept of "socialization of gifted students" – a description of the integration of the young person, which includes a set of acquired knowledge, skills, attitudes, and professional and personal qualities sufficient to fully carryout major social roles, the subsequent development of abilities and talents of personality, its successful creative fulfilment.

Key concepts: talent, socialization, socialization of a gifted student, socialization, social maturity of the student.

УДК 159.9.019.4 : 336

О. Чигир, канд. психол. наук

Оболонський районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Київ

ВЗАЄМОДІЯ В БАТЬКІВСЬКІЙ СІМ'І ЯК ЧИННИК СПРЯМОВАНOSTІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті розглядаються особливості міжособистісної взаємодії в батьківській сім'ї як чинника формування типу економічної спрямованості молодшої людини, зокрема, для скнари, поміркованого типу та марнотрат.

Ключові слова: фінансова поведінка, спрямованість фінансової поведінки, міжособистісна взаємодія в батьківській сім'ї, скнара, поміркований тип, марнотрат.

Постановка проблеми. Проблема поведінки людини у вирішенні власних економічних питань виявляється тим більш важливою, чим більше вона отримує свободи, а разом із нею і відповідальності, з приводу способів заробляння, витрачання, зберігання грошей. Рациональна компонента, у вигляді настанов та порад дедалі більше втрачає своє значення в зв'язку з все наростаючим розривом між поколіннями та дистанційованості людей одне від одного.

При цьому, значення наслідування авторитетам, прагнення відповідати нормам, що встановлюють референтні групи, моди, тобто всі ті впливи яких здійснюється невербально набирають тим більшого впливу.

Проблема, що поставлена в даному дослідженні, апелює до невербальної, тобто такої що ґрунтується на афективній складовій, передачі досвіду, що відбувається в батьківській сім'ї. З нашої точки зору, батьківська сім'я все ще зберігає своє домінуюче значення щодо формування ціннісних орієнтацій людини. І хоча формальні методи, про які вже було сказано вище, все більше втрачають силу свого впливу, при цьому її отримують інші, часто приховані та не проявлені, наприклад міжособистісна взаємодія яка апелює до афективного рівня комунікації, в обхід когнітивного. Вслід за А. Бандурою з його теорією соціального научіння та разом інших дослідників, ми вважаємо, що передача

досвіду між поколіннями здійснюється через копіювання, на основі демонстрації прикладу старшими молодшим (А. Бандура, Н. Міллер, Дж. Доллард, М. Боуен, В. Сатир, А. Варга та ін.).

Також, вважаємо, що базові характеристики особистості закладаються до 3-5 років, тобто часу, коли дитина майже повністю перебуває під впливом батьків (З. Фрейд, Ш. Ференці, К. Хорні, Дж. Вайс).

Відтак, значення взаємодії, як феномену стосунків в батьківській сім'ї отримує вагоме місце у формуванні особистості молодшої людини, зокрема і її фінансової поведінки.

Мета дослідження полягає у вивченні міжособистісної взаємодії в батьківській сім'ї як чинника формування типу спрямованості фінансової поведінки молоді, зокрема таких її різновидів, як скнари, поміркованого типу та марнотрат.

Теоретичним підґрунтям дослідження впливу міжособистісної взаємодії в батьківській сім'ї на формування типу спрямованості фінансової поведінки молодшої людини стали розробки П. Клайна. Вчений виокремлює дві головні з них: спрямованість на утримання грошей (скнарність) та спрямованість на нестримне витрачання (марнотратність) [1, с. 208-212]. В нашому дослідженні було введено ще один тип – поміркований, тобто категорію людей, які не мають очевидної спрямованості в